

TUNA¹ KÜRSÜSÜ ÜZERİNE

■ DENİZ DEPE

17. Ankara Kitap Fuarı'nın bu yılki uluslararası onur yazarı Macar Türkolog ve çevirmen Edit Tásnadi'ydi. Edit Hanım, Türkoloji'nin yakından bildiği bir isim. Sempozyumlardan, etkinliklerden, Macar radyosu Türkçe Yayınlar Servisi'nden ama en çok da çevirilerinden. Bu sebeple de Macaristan-Türkiye ilişkileri söz konusu olduğunda anılan ilk isimlerden biri. Zarif, güler yüzlü, çalışkan, titiz... Onunla tanışıklığımın bende bıraktığı izlenimi bu dört sığdırmam tabii ki haksızlık olur. Hele de artık onu anlatan böyle bir kitap varken.

Tuna Kürsüsü Edit Tasnadi Kitabı, 2022'nin Şubat ayında Ötüken Yayınları'ndan çıktı. Sinan Yaman'ın gerçekleştirdiği bu biyografik söyleşi, "Türkiye dışından bir Türkolog ile yapılan ilk nehir söyleşi" olma id-

¹ Sinan Yaman, *Tuna Kürsüsü Edit Tasnadi Kitabı*, Ötüken Yayınları, İstanbul, 2022.

diasında. Fuarın ikinci günü gerçekleşen söyleşi ve panel çok keyifliydi. Ankara DTCF Öğretim Üyesi ve Edit Hanım'ın öğrencisi Doç. Dr. Sevgi Can Yağcı Aksel'in yönlendirdiği söyleşide Sinan Bey ve Edit Hanım kitabın çıkış serüveninden bahsettiler. Ahmet Bican Ercilasun'un yönettiği panelde de Türk Macar ilişkileri ve Hungaroloji tarihinden bahsedildi. Bilhassa Hungaroloji öğrencilerinin oluşturduğu kalabalık dikkat çekiciydi. Ardından da imza faslına geçildi. Edit Hanım, aylar süren bir sohbetin sonucunu tutuyordu elinde. Onu böyle ıslık ıslık gözlerle, onur konuğu olarak kitap imzalarken görmek; Sinan Bey'in söyleşide vurguladığı "teşekkür"ün ne kadar kıymetli olduğunun bir göstergesi bence.

Sinan Yaman'ın ilk kitabı bu. Elbette daha önce de yaptığı çalışmalar var. Ama bir kitabın kapağında adını ilk görüşümüz. "İlk" in yanında gelen acemiliklerden bu kadar uzak oluşu, takdire şayan açıkçası. *Tuna Kürsüsü*; sunuşu, girişi, bibliyografyayı vs. saymazsak yedi bölümden oluşuyor. Yaman, "Eserin 7 bölümden oluşması, içinde Macarların da bulunduğu Karpat Havzası'na gelen 7 kavme atıf yapmamızı sağlayan hoş bir tesadüf" demiş giriş yazısında. Bu bölümler için seçilen isimler de kitabın akademik bir dilde olmadığına ilk işaretleri olarak yorumlanabilir: "Macar Tarihinde Editler Bitmez", "Beni Değil Ama Türkçe Öğrenmeyi Bıraktı", "Burası Budapeşte, Yayınımıza Haberlerle Başlıyoruz", "Ve Ankara", "Türk Yazarlarının Parmakları Uluslararası Edebiyat Akımlarının Damarlarında". Yani karşımızda sıkıcı, "maktadır-mektedir" resmiliğinde kuru bir metin yok. Şahane bir sohbet var. Bunun böyle ilk adımda hissettirilmesi, iyi bir tercih olmuş.

"Sunuş" yazısının Ahmet Bican Ercilasun tarafından kaleme alınması da kitabın ilk bakışta parlamasını sağlayanlardan. Türkoloji'nin yaşayan en büyük isimlerinden olan Ahmet Bican hoca, "Türk-Macar Edebî İlişkilerinin Yorulmaz Emekçisi Edit Tásnadi" başlığını taşıyan yazısında, öncelikle tarihsel süreçten bahsederek; bu ilişkilerin Attila ve Bulgar Türkleriyle sadece bir başlangıç yaptığını düşünmüş. Daha sonra da Macar Türkolojisi'ni ve Vámbéry başta olmak üzere önemli Macar Türkologlarını anmış. Yazının sonunda da "bütün bu ilişkilerin sözcüsü gibi" olan Edit Tásnadi, bir "emekçi" ve "dil işçisi" olarak okura takdim edilmiş.

S. Yaman, giriş yazısında Budapeşte'de yaşadığı dönem tanıştığı Edit Tásnadi ile bir söyleşi kitabı fikrini başlatan sorunun "Ankara'daki okutmanlık döneminizle ilgili bir söyleşi yapalım mı?" olduğunu söylüyor. Türkiye dışından Türkologlarla ilgili yapılan çalışmaları bir "vefa" olarak nitelemesi önemli. Bir nehir söyleşi olarak hazırlanan bu çalışmanın, Covid-19 salgınına denk gelmesinden kaynaklanan sıkıntılardan da bahsedilmiş. Bu talihsiz tesadüf, heveslerini kırmamış ki yüz yüze başlayan görüşmeler telefonla devam etmiş. İlerleyen süreçte

de parkta “sosyal mesafe” ile söyleşinin tamamlandığını öğreniyoruz. *Tuna Kürsüsü*’nün birkaç defa Edit Hanım’ın tashihinden geçtiğinin ve Macarca isimlerin hatasız yazılmasına özellikle dikkat edildiğinin de altını çiziyor yazar. Kitabın akademik bir çalışma olarak planlanmaması, çalışmanın titizliğini azaltmamış. Macarca isimlerin okunuşları da parantez içinde verilmiş. Yaman’ın çalışması ile ilgili dikkat çeken bir diğer mesele, dipnotların çokluğu. “Söyleşi metninde bu kadar çok dipnotun olması ilk başta sizler tarafından yadırganabilir” diyen yazar, bu konuda gelebilecek eleştirileri peşinen cevaplıyor: “Bu durumun metnin akıcılığını etkileyen olumsuzluktan ziyade, nehir söyleşiyi zenginleştiren özellikler arasında değerlendirilmesi yarar sağlayacaktır.” Evet, bu ifadesinden de anlaşıldığı üzere, Yaman’ın asıl niyeti akademik bir çalışma ortaya koymak değil, akıcı ve okunabilir bir metin hazırlamak. Ama bunu yaparken de okuma deneyimini mümkün olduğunca zenginleştirmek. Her detay, her bağlantı, her ayrıntı yansımış dipnotlara. Yazarın hakkını teslim etmek gerek.

Elbette bir Edit Tásnadi biyografisi de yazılabilirdi tüm bu malzemeyle. Ama Yaman, neden bir biyografi yazmaktansa söyleşiyi tercih ettiğini şu cümlelerle açıklıyor: “Biyografinin bilgi, üslup, bakış açısı gibi konulardaki tekdüzeliğiyle nehir söyleşilerde karşılaşmak pek mümkün değildir. Soru soranın diğer tabirle söyleşi nehrindeki ‘nehirci’nin soruları; bakış açısına, olumlanmak istenen yaşanmışlıklara ve üsluba müdahaledir. Bu zat nehrin yatağına her daim müdahale eder, yer yer suyu bulandırır da. Ne olayın öznesi olan ‘anlatıcı’yı yalnız bırakır ne de kendisinin unutulmasına izin verir.” Böylece, okura da bir sandalye çekmişler kafede. Çok da güzel olmuş bence.

Kitap, tamamen bir soru-cevap silsilesinden ibaret değil. “Macar Tarihinde Editler Bitmez” başlıklı birinci bölüm, bir öykü metni gibi başlıyor mesela. Buluşma günü hikâye edilmiş; duygular, mimikler, jestler tasvir edilmiş. Bu, okurun metne girişini kolaylaştıracak hoş bir detay gerçekten. Çalışmanın dikkat çeken bir diğer yanı da Tásnadi’nin sorulara verdiği cevapların kişisel olmasının yanı sıra tarihsel bir nitelik taşıması. Hikâye anlatır gibi bir üslupla çocukken içine doğduğu savaşı, Macar tarihi ile birleştirerek anlatması; çalışmayı hem “zevkle okunur” kılmış, hem de okurun Macaristan’ın yakın tarihi hakkında bilgi sahibi olmasını sağlamış. Bence *Tuna Kürsüsü*’nün en can alıcı özelliği de bu birliktelik. Eksik kalan detaylar da yazarın dipnotlarıyla tamamlanmış ve böylece bütünlüklü bir hayat hikâyesi çıkmış ortaya.

İlerleyen bölümlerde Edit Tásnadi’nin üniversite hayatını, eşiyile tanışmasını, Macar radyosunu, Ankara’da geçirdiği beş yılı ve sonra ELTE’deki okutmanlık günlerini dinliyoruz. Ailesi, arkadaşları, çocukları... Fotoğraflar, belgeler, mektuplar, gazete manşetleri ile de

renkleniyor tüm hikâye. Bir yanda Edit Hanım'ın hayatı akarken, diğer yanda Macar tarihinin acı olaylarına şahit oluyor, Macar Türkolojisini, Macaristan'daki Türk imgesini tanıyoruz. Sonra da çeviri meselesine geliyor sıra. O kadar çok çeviri yapmasına şaşırıyor insan. Panelde Ahmet Bican hoca da değinmişti buna. Sanki hiç uyumuyor Edit Hanım, yemiyor içmiyor da çeviriyor. Çeviriye nasıl başladığını, iki dil arasında nasıl sorunlar yaşadığını, yayınevleriyle olan diyaloglarını anlatıyor Tásnadi. Macarların Türk edebiyatına ilgisi, Türk dizileri, sözlük çalışması, rehberlik dönemi ve resmi heyetlerdeki çevirmenlik günleri gibi çok çeşitli konular hakkında konuşuluyor.

Son bölüm, "Meslektaşlarının, Dostlarının ve Öğrencilerinin Gözüyle Edit Tásnadi" başlığını taşımakta. Burada birçok ismin *Tuna Kürsüsü*'ne Edit Hanım için yazdığı kısa yazılara yer verilmiş. İçindekiler bölümünde tek tek anılmamasını bir eksiklik olarak gördüğüm isimleri burada sıralamak isterim: Sevgi Can Yağcı Aksel (Hungarolog), Ender Arat (Eski Budapeşte Büyükelçisi), Dursun Ayan (Sosyolog), Sina Baydur (Emekli büyükelçi), Gábor Fodor (İstanbul Macar Kültür Merkezi Müdürü), Mária Ivanics (Türkolog), Zsuzsa Kakuk (Türkolog), Erika Kertész (Editör), Sabri Koz (Editör, halk bilimci), Viktor Mátis (Macaristan'ın Ankara Büyükelçisi), İrfan Ünver Nasrattınoğlu (Halk bilimci, yazar), Kemal Özer (Şair, yazar), Laura Pál (Çevirmen), István Szabó (Macar-Türk Dostluk Derneği Başkanı), Erika Sólyom (Dilbilimci), Balázs Szöllőssy (Çevirmen, şair), Nail Tan (Halk bilimci, şair), Yalvaç Ural (Yazar), István Vásáry (Türkolog, Macaristan Eski Ankara Büyükelçisi), Muhsine Helimoğlu Yavuz (Halk bilimci). Birçok Edit portresi içinde kayboluyor; bu çalışkan, zarif hanımı başkalarının gözünden de dinliyoruz.

Tuna Kürsüsü'nün titizliğini en güzel "Ekler" kısmı göstermiş. "Yaşam Öyküsü" başlığını taşıyan bölümde Edit Tásnadi'nin hayatının kronolojik çizelgesi verilmiş. Burada tercih edilen başlığın, kronolojiye çok da uygun olmayan bir imgesi olduğunu düşünüyorum açıkçası. Ama yine de son dönemlerde birçok biyografik yayında gördüğüm bu çizelgeyi burada da bulmaktan memnun oldum. Ardından gelen "Bibliyografya" bölümü ise sahiden büyük bir emeğin sonucu. Eserler; hem telif ve çeviri, hem tür, hem de Türkçeden Macarcaya/ Macarcadan Türkçeye olarak tasnif edilmiş. Sahnelenen tiyatro oyunları, editörlük ve danışmanlık çalışmaları, katıldığı kongre ve sempozyumlar da bu bibliyografyada yer bulmuş kendine. Gelecekte yapılacak çalışmalar için muazzam bir kaynakça niteliği taşıyan yirmi sekiz sayfalık bu bölümde, Edit Tásnadi ile yapılan söyleşilerin olmamasını tek eksiklik olarak anabilirim. En sonda da bizi zengin bir fotoğraf albümü bekliyor. Ailesi, arkadaşları, öğretmenleri yanında yazarlar ve siyasiler de bu

karelerde karşımıza çıkıyor. Yaman, söyleşiyi yaptığı günlerde Edit Hanım'ın evini ve çalışma ortamını da fotoğraflayarak bu albüme eklemiş.

Türkolog ve çevirmen kimliği ile akademik çevrenin tanıdığı bir isim, akademik bir içerikle ancak söyleşi formatında ve sohbet üslubunda (her söyleşi formatının sohbet üslubunda olmadığını hatırlamak gerekir) kaleme alınması, Türkoloji'nin kısır döngüsü için kıymetli bir adım. Akademisyenlerin "Kendi yazar, kendi okur." çemberine hapsolmesinin eleştirildiği günümüzde, genelde akademi dışından yazarların kaleme aldığı biyografilerin dikkat çektiğini de unutmamak gerekir. Her ne kadar zaman zaman abartıya kaçan duygusal sorular ve detaylarla (Edit Hanım'ın kötü bir hatırayı anlatırken yüzünde oluşan ifadenin tasviri gibi) metnin ciddiyeti zarar görmüş olsa da, *Tuna Kürsüsü*'nün hem Edit Tásnadi için güzel bir seksen yaş armağanı hem de Türkoloji için kıymetli bir eser olduğunu söylemek gerekir.